

Jiří Cerman:

ZEMĚDĚLSKÉ VYROVNÁNÍ VE SVĚTLE JUDIKATURY.

Po skoro již 3letou dobu účinnosti vládního nařízení č. 76/36 Sb. z. a n. o zemědělském vyrovnacím řízení měl Nejvyšší soud i jiné vyšší soudní stolice naše velmi často příležitost se zabývatí výkladem jeho předpisů, které přinesly soudům řešení mnohé pochybné otázky. Tak dostalo se judikaturou vodítka mnohde tam, kde nařízení samo vykazovalo mezery, operujíc pružnými pojmy. Nebude nemístné nyní, kdy již judikaturu tu můžeme považovati za ustálenou, zrekapitulovati si její výsledky a pokusiti se uvésti soustavně onen »obal«, jehož se tak dostalo normě samé jako jádru, jak tento zjev pěkně vystihl Krčmář v 1. sešitě Právní praxe (z 1. IX. 1936), při čemž z pochopitelných důvodů nelze zaručiti se za úplnost takového přehledu judikatury.

Pružnými pojmy operuje zemědělský vyrovnací řád častěji. Především sem náleží již sám úhelný kámen jeho stavby, t. j.

pojem zemědělce

ve smyslu § 1 citovaného vládního nařízení:

Jakmile naše zákonodárství začalo se zabývatí opatřeními, jež měla čeliti t. zv. zemědělské krizi, musilo se vypořádati s tímto pojmem a tu vidíme, že první opatření tohoto rázu, t. j. zákon č. 74/33 Sb. z. a n. o odkladu exekucí proti zemědělcům, vymezil jej velmi pružně a dle důvodové zprávy úmyslně ponechal soudci, aby v konkrétním případě po konaném šetření a zjištění rozhodných okolností aplikoval tento pojem na jednotlivé osoby, jimž by právě za daných skutečností mělo toto ustanovení prospěti.

I když další předpisy sem náležející pojem tento vymeziti chtěly odchylně, přece jenom i ony operují pružnými definicemi a ponechávají přesnější vymezení judikatuře. Sám zemědělský vyrovnací řád převzal doslova pojem zemědělce z vládního nařízení o t. zv. úlevách č. 250/35 Sb. z. a n. ovšem jehož § 1 sloužil tu za předlohu § 1 bod 1., 2. a 5. zeměděl. vyrovnacího řádu č. 76/36 Sb. z. a n., jenž ovšem přičinil ještě ustanovení o osobách, které daly svůj podnik zemědělský do pachtu, jehož výtěžek jest jim pramenem výživy. Proto budeme musiti býti velmi opatrní při obdobném použití výtěžků judikatury k předchozím normám sit venia verbo zemědělsky-ochranným pro obor zemědělského vyrovnání. Tak na př. nebudeme moci trvati tu na názoru projeveném v rozh. Vážného sb. č. 12.789, dle něhož pro odklad exekuce se žádalo, aby dlužník jako zemědělec měl z činnosti takové pravidelné příjmy, které zakládají jeho existenci a nestačilo tedy pouhé vlastnictví polních pozemků.

Ovšem jinak nutno pojem zemědělce patrně vykládati restriktivně, jak činí právě při výkladu § 1, bod 3. vl. nař. č. 76/36 rozhodnutí Vážného sb. č. 16.267, které odmítá obdobné použití tohoto předpisu na případ, kdy pro stáří resp. důležitý osobní důvod dal zemědělský podnik do pachtu nikoli vlastník, nýbrž pachtýř.

Zásadně pak se zdůrazňuje v judikatuře jistě správně při výměře pojmu zemědělce zákonný požadavek, aby dlužník se převážně vyžíval z výtěžků zemědělského podniku. Proto jest zemědělcem i ten, kdo máje nepatrnou výměru svých pozemků, kromě hospodaření na nich se vyživuje

práci na podniku manželčině, jenž ovšem musí býti sám také podnikem zemědělským ve smyslu § 1, č. 2 našeho vládního nařízení (tak rozh. Vážného sb. č. 15.798). Jistě že při tom není rozhodno, zda zemědělec má i vlastní zemědělský inventář (rozh. Vážného sb. č. 12.853, jehož výklad § 1 zákona č. 74/33 Sb. z. a n. přijmeme i pro zemědělské vyrovnání).

V příčině poměru manželů pro obor odkladu exekuce (t. j. k § 6 vl. n. č. 142/34 Sb. z. a n.) vyslovený názor, že totiž nemůže býti zemědělcem ten, kdo jenom nepřímou cestou odkázán na příjmy z hospodářství, jehož vlastníkem jest osoba vůči dlužnici k alimentaci povinná (i. e. manžel), (tak rozh. Vážného sb. č. 14.497), nebudeme asi moci přijmouti pro obor zemědělského vyrovnání, přikloníme-li se k mínění, zastávanému Nejvyšším soudem v rozh. Vážného sb. č. 15.422, kde se vylučuje z řad zemědělců ve smyslu tohoto nařízení manželka, jestliže pense manželova převyšuje výtěžky hospodaření, kde tedy spolurozhoduje nejen příjem vlastní, ale i důchod osoby alimentací povinné.

Zato nevádí, že dlužník dočasně, pobýváje v cizině, nevěnuje se zemědělství, leč hodlá se k němu vrátiti a dává je spravovati v mezidobí manželkou (rozh. Vážného sb. č. 13.466, pro obor exekučního odkladu proti jehož použití však jistě nebude námitek ani při zemědělském vyrovnání).

Z kasuistiky pak bylo by snad uvést, že i pro obor zemědělského vyrovnání převzalo rozh. Vážného sb. č. 15.816 názor vyslovený pro odklad exekuce v rozh. č. 12.918 téže sb. a č. 1164 přílohy Věstníku ministerstva spravedlnosti, totiž že není zemědělstvím obchodní zahradnictví. Stejně převzato bylo rozh. č. 15.814 Vážného sb. zamítavé stanovisko rozh. téže sb. č. 13.438 co do hospodaření lesního, při čemž byl zdůrazněn rozdíl mezi zemědělskými pozemky § 1, odst. 1. vl. nař. č. 76/36 Sb. z. a n., jichž obhospodaření činí provozovatele zemědělcem, proti ostatním pozemkům, které jako rybníky, lesy a budovy hospodářské či obytné, byť byly jako nemovitosti zemědělského podniku zařazeny do druhého odstavce téhož předpisu, samy k založení vlastnosti zemědělce nepostačují, nýbrž pouze požívají výhody § 9 cit. nařízení o omezení práv na oddělné uspokojení.

Z jednotlivých případů, řešených judikaturou pro obor zemědělských úlev resp. odkladu exekuce přijmeme pro zemědělské vyrovnání i názor rozh. Vážného sb. č. 13.290, že není dáno chovem lišek, a č. 1160 minister. sbírky, že sem nespadá hostinství, jež jest spojeno s malým hospodářstvím, t. j. zužitkováním trávy z polí a chov dvou krav. Právě požadavek, aby zemědělské podnikání bylo aspoň převážným zdrojem výživy, dá nám pro obor zemědělského vyrovnání potřebná kritéria a proto přiznáme v tom směru povahu zemědělce i faráře, jehož většinu příjmů tvoří výtěžek nemovitostí jím po zemědělsku provozovaných, jak (pro obor exekučního odkladu) rozhodl Nejvyšší soud v č. 13.039 Vážného sb.

Přípustností vyrovnání,

t. j. jeho zahájení a vyrovnacího návrhu, zabývá se judikatura především s hlediska odchylky, kterou přináší § 6 vládního nař. č. 76/36 Sb. z. a n. oproti podmínkám § 4 vyrovnacího řádu obecného (č. 64/31 Sb. z. a n.). Dle důvodové zprávy byla tu lhůta 3letá zkrácena na pouhých 6 měsíců, aby bylo umožněno použití výhod tohoto vládního nařízení i zemědělcům, kteří byli v konkursu, t. j. jimž se nepodařilo dosíci odklad konkursního řízení přes

výhody, jež poskytovalo zemědělsko-ochranné zákonodárství počínající zákonem č. 33/34 Sb. z. a n. Tím ovšem nebyla opuštěna zásada, že za trvání konkursu nelze zahájit vyrovnání, tedy v důsledku § 3 vl. nař. č. 76/36 Sb. ani vyrovnání zemědělské. Toto stanovisko, vyslovené v rozh. č. 16.234 Vážného sb., jest jistě správné a budeme se ho přidržovati proti staršímu rozh. č. 15.521 téže sb., jež ostatně tuto otázku přímo neřeší, ale zabývá se otázkou legitimace konkursního správce proti rozhodnutím vydaným při zahájení zemědělského vyrovnání.

V § 4, č. 2 staví tu vyrovnací řád jako překážku zahájení vyrovnání na roveň konkursu i zahájení vyrovnání. To ale neznamená, že by zásadně nemohlo býti dvakráte zažádáno o zemědělské vyrovnání, jestliže první bylo zastaveno (dle § 65 vyr. řádu). V rozh. č. 16.828 se zdůrazňuje, že lhůta 6 měsíců musí tu uplynouti od zahájení (nikoli snad až od zastavení) předchozího vyrovnacího řízení zemědělského. § 4, č. 3 obecného vyrovnacího řádu tu neplatí.

Za to platí zásada, že dle § 4, č. 6 vyrovnacího řádu nelze zahájit vyrovnání zemědělské, pokud dlužník nesplnil dřívějšího vyrovnání, ke kterému překážce jest přihlédnouti z moci úřadu (rozh. Vážného sb. č. 15.912) a to byť toto předešlé, dosud nesplněné vyrovnání bylo zahájeno v posledních 6 měsících či dříve (táž sb. č. 15.719), leda že by dlužník plnil věřitelům jejich pohledávky, ne sice podle přijatého předchozího vyrovnání, leč v rámci poshovění, jež mu poskytli všichni tito věřitelé, kteří jsou v tom směru pány svých práv, a nemůže-li dlužníku škoditi, že by nesplnil pohledávku, které by se věřitel vzdal, tak mu nemůže býti k újmě, jestliže užil daného mu moratoria (rozh. Vážného sb. č. 16.228).

Předpis § 13 zem. vyr. řádu č. 76/36 Sb. z. a n. slevuje z požadavků obecného vyrovnacího řádu co do přípustnosti zahájení vyrovnání potud, že minimální vyrovnací kvotu (stanovenou pro obecné vyrovnání § 4, č. 5, pro zemědělské vyrovnání § 6, odst. 2. vl. n. č. 76/36 Sb.) musí poskytnouti dlužník sám, tedy každý dlužník o sobě, a nelze tedy prováděti společně anebo ani zvláště vyrovnání více osob, jež by dohromady nabízeli společnou kvotu (tak rozh. Vážného sb. č. 8022, 9790, 9833, 10.196, 11.761). Leč tato výjimka, že může podati společný vyrovnací návrh více osob, týká se pouze nerozvedených manželů, což bylo zavedeno patrně proto, že jest zvykem většinou na našem venkově spoluvlastnictví manželů k usedlostem a to tak, že obyčejně dluhy vážnou na celku a tedy by, aspoň co do knihovních dluhů (přesahujících 80% ceny) a společných dluhů hospodářských, tedy ve většině případů, neměly výhody zemědělského vyrovnání valně praktické ceny, neboť by byla činila kvota na místo 35% plných 70%. Výjimku tu ovšem nelze snad rozšiřovati na jiné spoludlužníky, jak zdůrazňuje rozh. Vážného sb. č. 5476.

Co do určení odhadní ceny a stavu břemen ve smyslu § 9 vl. n. č. 76/36, kde jest vlastně největší odchylka od obecných zásad jak vyrovnacího práva, tak vžitého nazírání na jistotu nabytých práv knihovních, překvapí snad, že judikatura dosavadní si nevšímá valně těchto meritorních otázek a pojednává spíše o formální stránce.

Především se zdůrazňuje, že vyrovnací správce nemá postavení ochránce práv knihovních věřitelů a proto mu nepřísluší legitimace k rekursu a patrně také k námitkám (proti určení odhadní ceny) (rozh. Vážného sb. č. 15.674).

Ostatní judikatura se omezuje na řešení otázky, zda určení odhadní

ceny, jež jest základní a rozhodující přípravou usnesení o určení stavu břemen a zejména otázky, která práva knihovní přijdou do vyrovnání a která zůstanou váznouti v knize pozemkové jako vyrovnáním nedotčená, náleží do řízení exekučního či zůstává v rámci zemědělského vyrovnání. Judikatuře tu pak nemůžeme ušetřiti výtky nejednotnosti, jak přesvědčivě dokázal Dr. Hlavatý v Právniku ex 1937, str. 473—486, k čemuž přistupuje i stanovisko rozh. Vážného sb. č. 16.451, dle něhož se zdůrazňuje povaha řízení o určení odhadní ceny jakožto exekučního a z toho se vyvozuje, že dle § 78 ex. řádu, § 528 c. ř. s. není přípustný dovolací rekurs proti srovnalým usnesením nižších soudů.

Toto stanovisko se shoduje se stanoviskem rozh. R I 1522/36, uveřejněnému v Právniku str. 108, roč. 1937, dle něhož rekurs proti rozhodnutí I. soudce o odhadní ceně, jde ke krajskému soudu (jako v řízení exekučním), oproti rozh. Vážného sb. č. 15.433 a 16.259, jež tuto kompetenci přikazují soudu vrchnímu (jako § 192, odst. 2 konk., § 70 vyr. řádu), považující i tuto činnost za součást vyrovnání, což ovšem zase odporuje názoru rozh. téže sb. č. 15.817, že i určení odhadní ceny v zemědělském vyrovnání jest usnesením dle § 35 odhadního řádu (vl. n. č. 100/33 Sb. z. a n.) a jako v exekučním řízení vůbec jest tedy rekurs podati v 8denní lhůtě § 65 exek. řádu. Problémy s tím související byly důkladně osvětleny v diskusi mezi uvedeným Drem Pochobradským v témže ročníku Právníka a na uvedeném místě a zde by bylo pouze na tyto úvahy poukázati.

I jinak jest častý střet zájmů, chráněných exekučním řádem a zemědělským vyrovnáním a proto jest tu i několik rozhodnutí, jež mají za předmět vliv zemědělského vyrovnání na exekuci.

Především jaksi zásadního významu jest rozhodnutí Vážného sb. č. 16.593, že totiž i v zemědělském vyrovnání platí zásada § 12 o tom, že nelze za vyrovnání nabývatí exekuční zástavní práva pro nepřednostní pohledávky a to při zemědělském vyrovnání ani na majetku, jež dlužníku náleží nikoli jako zemědělci, tedy na př. na jeho živnostenském podniku.

Kromě tohoto vyloučení exekuce během vyrovnání zavádí další takovou výhodu pro dlužníka zemědělský vyrovnací řád, právě ohledně pohledávek nedotčených vyrovnáním, v § 21 pod podmínkou, že týž plní splátky včetně úroků a příslušenství a neměří účely vyrovnání, jak rozvedeno v odst. II.—IV. cit. předpisu. Vymáhající věřitel musí pak již v návrhu na povolení exekuce tvrditi a dle § 55 ex. řádu dokázati, že nejsou dány podmínky uvedeného předpisu, a předpisu § 9 (rozh. Vážného sb. č. 16.265), leč jinak, zejména v řízení rekursním nehledí soud ex officio k takové nepřípustnosti (rozh. téže sb. 16.273).

Kromě toho zavedla novela k zemědělskému vyrovnání (čl. I, § 4 vl. n. č. 259/36 Sb.) jakožto § 9 a) odklad exekuce po dobu než se rozhodne o vyrovnacím návrhu dlužníkově. Ovšem návrh dlužníkův k odkladu potřebný, musí dojíti k soudu ještě před příklepem, jež nelze ex post z toho důvodu již snad rušiti (rozh. Vážného sb. č. 16.824). Jiný důvod odkladu exekuce přinesl čl. II. § 1 vl. n. č. 150/37 Sb., v případě, že při hlasování nebylo vyrovnání přijato. Tento předpis nelze obdobně rozšiřovati na případ, kdy vyrovnání bylo zastaveno pro marné uplynutí lhůty § 65 vyr. řádu resp. § 24 vl. n. č. 76/36 Sb. z. a n.

[K § 9 a) se vztahovalo plenární rozh. č. 16.708 Vážného sb., jež se stalo obsoletním, protože čl. I. a II. § 6 právě citovaného vl. n. byly podmínky odkladu exekuce tam řešené změněny.]

Konečně řada rozhodnutí připíná se k předpisu § 3 vlád. nařízení č. 76/36 Sb. a řeší pochybnosti, které vznikly v jednotlivých případech co do

podpůrnosti vyrovnacího řádu

obecného (II. díl zákona č. 64/31 Sb. z. a n.) pro vyrovnání zemědělské. Vesměs pak se otázka, zda platí podpůrně předpis obecný, zodpovídá i v konkrétním případě kladně.

Tedy dokud nebylo zemědělské vyrovnání pravoplatně potvrzeno, jest dlužníka ve sporu odsouditi dle obecného předpisu § 409 civ. řádu soud. (Vážný č. 16.944). Podle rozh. č. 16.350 platí i tu, že rekursní lhůta proti zastavení počíná vyhlášením, byť byl ve vyhotovení účastník o jejím počátku nesprávně poučen. Jestliže soud II. stolice zastavil řízení z jiného důvodu než soudce první (§ 65 čl. a § 65 č. 5 vyr. řádu), nejde o souhlasná rozhodnutí (Vážného sb. č. 16.828).

Zemědělské vyrovnání jest považovati za věc prázdninovou (rozh. téže sb. č. 16.794).

Ačkoli pak vl. nařízení č. 191/36 Sb. chtělo poskytnouti zemědělcům, kteří se vyrovnávají, značné úlevy i co do útrat vyrovnacích, přes to dle rozh. č. 430 Rouček-Sedláčkovy sbírky rozh. II. stolic lze vyrovnacímu správci zemědělskému poskytnouti vyšší než paušální odměnu za podmínek § 38 vyr. řádu.

Konečně nutno registrovati rozhodnutí Vážného sb. č. 16.456 o tom, jakou změnu přineslo vl. nař. č. 13/37 Sb. pro presumpci o hlasování nedostavivšího se zástupce eráru, kterážto stanovisko odporuje tomu, co bylo uvedeno (před vyjitím tohoto rozhodnutí) v Právniku ex 1937, str. 547. Podle tohoto rozhodnutí můžeme se smířiti s tím, že by se pohledávka měla pokládati při výpočtu většiny za neexistující, při sčítání hlasů pak za stávající, byť to bylo pro dlužníka snad nejvýhodnější.

Ladislav Svatuška:

STAVOVSKÁ A HOSPODÁŘSKÁ VÝSTAVBA TŘETÍ ŘÍŠE.

Národně socialistický stát nechce býti podle Rosenbergova výroku stavovským státem, nýbrž politickým mocenským útvarem se stavovským členěním. Stavovy jsou zvláštními útvary národního života, jsou výrazem organické výstavby a organického členění národa. Proto každý stavovský řád musí býti orientován k lidu, t. j. odpovídati přirozenému životnímu řádu národa.

Výstavba hospodářského řádu po převzetí moci nár. soc. hnutím byla provedena ve třech etapách. Prvním cílem bylo, aby osoby ve státních správních orgánech, ve veřejných podnicích, ve veřejnoprávních odborech, organizacích a v zájmových korporacích, pokud byly politicky nespolehlivé, byly nahrazeny lidmi z vlastních řad, zejména ve formě komisařů. V druhé řadě měly býti vyrovnány vzájemné rozdíly a rozpory mezi jednotlivými zájmovými svazy a korporacemi a posléze na místo nich vytvořeny základy k stavovské výstavbě hospodářského řádu.